

การอ้างอิงพระยาภักดีชุมพล (แล) ในบทเพลงลูกทุ่ง
Reference to Phraya Phakdi Chumphon (Lae) in Luk Thung Song

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปภัสวลัญช์ นพวงศ์ ณ อยุตยา

Assistant Professor. Papustwalun Noppawong Na Ayuttaya
อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
Instructor, Thai Program, Faculty of Humanities and Social Sciences
Bansomdejchaopraya Rajabhat University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัชศรีณย์ จิตคงคา

Assistant Professor Dr. Chatsarun Jitkhongkha
อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
Instructor, Thai Program, Faculty of Humanities and Social Sciences
Bansomdejchaopraya Rajabhat University

โชติมา ชาทินุช

Chotima Chatnut
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
Faculty of Humanities and Social Sciences, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

ประไพพรรณ ชาญสมุท

Prapaiphun Chansamute
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
Faculty of Humanities and Social Sciences, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

อนุชา คำจัตูรัส

Anucha Khamchatturat
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
Faculty of Humanities and Social Sciences, Bansomdejchaopraya Rajabhat University
E-mail : anucha1591003247@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการอ้างอิงพระยาภักดีชุมพล (แล) ในบทเพลงลูกทุ่ง ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลด้านเนื้อหาในบทเพลงที่เผยแพร่ทางเว็บไซต์ www.youtube.com ในช่วงปี พ.ศ. 2557 – พ.ศ.2564 พบว่า มีการอ้างอิงพระยาภักดีชุมพล (แล) ทั้งหมด 3 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านเนื้อหา

ที่มีการอ้างอิงประวัติพระยาภักดีชุมพล (แล) จำนวน 7 บทเพลง 2.ด้านเนื้อหาที่มีการอ้างอิงการขอพรพระยาภักดีชุมพล (แล) จำนวน 12 บทเพลง ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ 3 ลักษณะ คือ เนื้อหาที่มีการอ้างอิงการขอพรเรื่องความรัก เนื้อหาที่มีการอ้างอิงการขอพรเรื่องหน้าที่การงาน เนื้อหาที่มีการอ้างอิงความศรัทธาและประเพณีบุญเดือนหก และ 3.ด้านเนื้อหาที่มีการอ้างอิงพระยาภักดีชุมพล (แล) ในการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 2 บทเพลง โดยบทเพลงลูกทุ่ง ที่มีการสร้างสรรค์ขึ้นมา มีจำนวนทั้งหมด 21 บทเพลง แสดงให้เห็นถึงความสามารถของผู้ประพันธ์ในการประพันธ์บทเพลงที่ใช้วิธีการเล่าเรื่องราวให้มีความกระชับเข้าใจง่าย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ภาษาวรรณศิลป์ในบทเพลงลูกทุ่งที่มีการอ้างอิงพระยาภักดีชุมพล (แล) ซึ่งประกอบไปด้วย การใช้ภาษาระดับคำ และภาษาระดับความ ทำให้บทเพลงมีความไพเราะทั้งด้านเสียงและความหมาย ใช้ถ่ายทอดเรื่องราวเหตุการณ์และความรู้สึกนึกคิดของประชาชนที่มีต่อเจ้าพ่อพญาแล ทำให้ผู้ฟังรับรู้ได้ถึงความรัก ความศรัทธาที่ผู้ประพันธ์มีต่อเจ้าพญาแลได้อย่างน่าสนใจ

คำสำคัญ : การอ้างอิง, ภาษาวรรณศิลป์, พระยาภักดีชุมพล (แล)

Abstract

The purpose of this research was to study the references of Phraya Phakdi Chumphon (Lae) in Thai folk songs which is an analysis of content information in songs published on the website www.youtube.com during the year 2014 – 2021. It was found that there were references to Phraya Phakdi Chumphon (Lae) in all 3 aspects. There are (1) the content that refer to history of Phraya Phakdi Chumphon (Lae) 7 songs. (2) The content with a reference to a prayer for Phraya Phakdi Chumphon (Lae) 12 songs, which can be divided into 3 types; the content with a reference to a blessing about love, the content containing references to praying for work, and the contents referring to faith and the sixth month merit tradition. (3) The contents referring to Phraya Phakdi Chumphon (Lae) in introducing tourist attractions in Chaiyaphum Province 2 songs. There are a total of 21 songs that have been created, demonstrating the composer's ability to compose songs that use the method of storytelling to be concise and easy to understand. In addition, the researcher also analyzed the concept of the use of literary language in Thai folk songs with references to Phraya Phakdi Chumphon (Lae), which consisted of the use of lexical language and language level making the song beautiful both in terms of sound and meaning. It is used to convey the story of events

and the people's feelings towards Chao Pho Phaya Lae that Make listeners feel love
The composer's faith towards Chao Phaya Lae is interesting.

Keywords: reference, literary language, Phraya Phakdi Chumphon (Lae)

1. บทนำ

พระยาภักดีชุมพล (แล) หรือเจ้าพ่อพญาแล ถือเป็นบุคคลสำคัญที่ก่อร่างสร้างเมืองชัยภูมิ ก่อเกิดเป็นเรื่องราวขานกันมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงสมัยปัจจุบัน ซึ่งเรื่องราวเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต และประเพณีในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี อีกทั้งแสดงให้เห็นประวัติของเจ้าพ่อพญาแล โดยผู้วิจัยได้สรุปความจากหนังสือประวัติพระยาภักดีชุมพล (แล) หรือเจ้าพ่อพญาแล พิธีกรรม ปาฏิหาริย์และอิทธิฤทธิ์เจ้าพ่อพญาแลไว้ว่า พระยาภักดีชุมพล (แล) หรือเจ้าพ่อพญาแล เคยเป็นพระพี่เลี้ยงราชบุตรเขยแห่งเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ ต่อมาได้ลาออกจากราชการ โดยไม่ทราบสาเหตุ เจ้าพ่อพญาแลจึงได้ตัดสินใจเดินทางข้ามแม่น้ำโขงกับพรรคพวก ผ่านจังหวัดหนองบัวลำภู นครราชสีมา และชัยภูมิ เมื่อครั้งเจ้าพ่อพญาแลเป็นเจ้าเมืองชัยภูมิ เจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ได้บังคับให้เป็นกบฏต่อจังหวัดชัยภูมิ และประเทศไทย แต่เจ้าพ่อพญาแลไม่ยอมจึงทำให้ถูกประหารชีวิต ณ ริมหนองปลาเฒ่า ปัจจุบันเรียกสถานที่แห่งนี้ว่า “ศาลเจ้าพ่อพญาแล” (พรหม แสนบัว, 2563) เมื่อผู้ประพันธ์ได้รับรู้เรื่องราวของเจ้าพ่อพญาแล จึงทำให้เกิดความศรัทธาต่อเจ้าพ่อพญาแลขึ้น อาทิ เพลงเจ้าพ่อพญาแล ตำนานเมือง ที่ผู้ประพันธ์กล่าวว่า ตนเองเป็นคนชัยภูมิลูกหลานเจ้าพ่อพญาแล มีความเชื่อความศรัทธาในบรรพบุรุษ ผู้ก่อตั้งเมืองชัยภูมิ พร้อมทั้งอยากใช้ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ที่มีเพื่อบันทึกเป็นเรื่องราวประวัติศาสตร์ของเมืองชัยภูมิไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา (พรภควา กำเนิดคำ, 2565, 19 เมษายน) และยังมีบทเพลงกราบเท้าพ่อพญาแลที่ผู้ประพันธ์กล่าวว่า บทเพลงนี้เกิดจากความรัก เคารพ และศรัทธาที่มีต่อเจ้าพ่อพญาแล ซึ่งท่านเป็นผู้ก่อตั้งเมืองชัยภูมิอีกทั้งยังเป็นพ่อเมืองคนแรกของจังหวัดชัยภูมิ ท่านมีคุณูปการมากมาย และต้องการให้คนที่มาฟังบทเพลงนี้ได้มาขอพรสักการะเจ้าพ่อพญาแลสักครั้งในชีวิต (สมพร เจริญฤทธิ์, 2565, 19 เมษายน) ซึ่งปัจจุบันได้เกิดบทเพลงที่มีการอ้างอิงถึงพระยาภักดีชุมพล (แล) จำนวน 21 บทเพลง

จากชีวประวัติของเจ้าพ่อพญาแลที่ได้สร้างคุณงามความดีไว้นั้น จึงได้มีผู้ประพันธ์บทเพลงนิยมนำเรื่องราว ของท่านมาสร้างสรรค์ในรูปแบบของสื่อสมัยใหม่คือ วรรณกรรมบทเพลงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษการอ้างอิงพระยาภักดีชุมพล (แล) ในบทเพลงลูกทุ่ง รวมถึงศึกษากลวิธีการใช้ภาษาวรรณศิลป์ในบทเพลงลูกทุ่งที่มีการอ้างอิงถึงพระยาภักดีชุมพล (แล)

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อศึกษการอ้างอิงพระยาภักดีชุมพล (แล) ในเพลงลูกทุ่ง
- 2.2 เพื่อศึกษากลวิธีการใช้ภาษาวรรณศิลป์ในเพลงลูกทุ่งที่มีการอ้างอิงถึงพระยาภักดีชุมพล (แล)

3. ขอบเขตของงานวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาบทเพลงที่มีการอ้างอิงพระยาภักดีชุมพล (แล) ที่เผยแพร่ทางเว็บไซต์ www.youtube.com ในช่วงปี พ.ศ.2557 – พ.ศ.2564 ซึ่งคัดเลือกข้อมูลที่น่าสนใจมาศึกษาโดยการแยกประเภท สามารถแยกออกมาได้ทั้งหมด 3 ประเภท ได้แก่ บทเพลงเกี่ยวกับประวัติพระยาภักดีชุมพล (แล) จำนวน 7 บทเพลง บทเพลงเกี่ยวกับการขอพรพระยาภักดีชุมพล (แล) จำนวน 12 บทเพลง และบทเพลงเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว จำนวน 2 บทเพลง โดยรวบรวมบทเพลงทั้งหมด 21 บทเพลง

4. กรอบแนวคิดและทฤษฎี

ผู้วิจัยใช้แนวคิดด้านภาษาเพื่อศึกษาทฤษฎีการใช้ภาษาวรรณศิลป์ในบทเพลงลูกทุ่งที่มีการอ้างอิงพระยาภักดีชุมพล (แล) ผู้ประพันธ์มีความสามารถในการใช้ภาษา รู้จักเลือกสรรถ้อยคำสื่อความหมายได้ชัดเจน ลึกซึ้งกินใจก็จะทำให้ผู้ฟังเข้าใจถึงความหมายและอารมณ์ของเพลงได้เป็นอย่างดี อันจะก่อให้เกิดความซาบซึ้งประทับใจไปกับอารมณ์เพลง ดังที่ กาญจนา นาคสกุลและคณะ (2521) กล่าวไว้ว่า ในการใช้ภาษาผู้ใช้ภาษาควรจะต้องรู้ค่ามาก เพื่อจะได้นำค่าเหล่านั้นมาใช้แสดงความคิดเห็นได้อย่างถ้อยถนอมกว้างขวางและแสดงความเป็นผู้รู้ การใช้คำเป็นเรื่องสำคัญมากอย่างหนึ่ง เพราะอาจทำให้ผู้อ่านมีความรู้สึกต่างกัน เช่น อาจให้รู้สึกเฉย ๆ ก็ได้ พอใจก็ได้ รักก็ได้ โกรธก็ได้ ผู้ใช้ภาษาทุกคนจึงควรระลึกรู้เสมอว่า คำทุกคำมีความสำคัญและมีค่า ถ้ารู้จักเลือกใช้อย่างระมัดระวังก็จะทำให้คำพูดหรือข้อเขียนมีค่า แต่ถ้าไม่รู้จักเลือกใช้ก็จะได้ผลตรงกันข้าม กุหลาบ มลลิกะมาส (2529) กล่าวไว้ว่า แง่งามของภาษาร้อยกรองที่ยกย่องว่าไพเราะ ต้องมีคุณสมบัติก่อให้เกิดความซาบซึ้ง สะเทือนใจ ได้แก่ การเลือกสรรคำมีความหมายลึกซึ้ง สะเทือนอารมณ์ เสียงเสนาะการเลียนเสียงธรรมชาติ การเล่นคำและความหมายอันไพเราะกินใจ การใช้กวีโวหารภาพพจน์ การพรรณนาและการบรรยายที่แจ่มชัด การกล่าวซ้ำ การเล่นคำให้เสียงไพเราะเน้นความหมายให้เด่นชัดและความงามในแง่ความคิดและทัศนะต่าง ๆ สุจิตรา จงสถิตวัฒนา (2548) กล่าวว่า ภาษาวรรณศิลป์ หมายถึง ภาษาที่ใช้สร้างวรรณคดีซึ่งเป็นภาษาที่สละสลวยงดงาม ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพและเกิดอารมณ์สะเทือนใจคล้อยตาม กุหลาบ มลลิกะมาส (2525) จัดบทเพลงและดนตรีเป็นศิลปะสาขา “ดุริยางคศิลป์” ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของวรรณคดีที่มีคุณสมบัติด้านวรรณศิลป์ คือ ศิลปะการเรียบเรียงด้วยความรู้สึกละเอียดสะเทือนใจเกิดจินตนาการ ผู้วิจัยจะนำแนวคิดนี้ไปใช้ประกอบการวิเคราะห์การใช้ภาษาในเนื้อเพลงเกี่ยวกับการอ้างอิงพระยาภักดีชุมพล (แล) ในบทเพลงลูกทุ่ง ทั้งการใช้ภาษาระดับคำและภาษาระดับความ

5. วิธีการดำเนินการวิจัย

5.1 ศึกษาประวัติพระยาภักดีชุมพล (แล)

5.2 สืบค้นและศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ้างอิงพระยาภักดีชุมพล (แล) ในบทเพลงลูกทุ่ง

5.3 วิเคราะห์ข้อมูลการอ้างอิงและการใช้ภาษาวรรณศิลป์ในบทเพลงลูกทุ่งที่เกี่ยวข้องกับพระยา
ภักดีชุมพล (แล)

5.4 เรียบเรียงเนื้อหาทั้งหมดมาเป็นรายงานการวิจัยและบทความงานวิจัย

5.5 สรุปและอภิปรายผล

6. ผลการวิจัย

การอ้างอิงพระยาภักดีชุมพล (แล) หรือเจ้าพ่อพญาแลในบทเพลงลูกทุ่งนั้น พบว่า ผู้ประพันธ์
ต้องการอ้างอิงประวัติของพระยาภักดีชุมพล (แล) การขอพรของผู้คนต่อพระยาภักดีชุมพล (แล) และ
การแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ นอกจากนี้บทเพลงที่มีการอ้างอิงพระยาภักดีชุมพล (แล)
มีการใช้ภาษาวรรณศิลป์ในบทเพลงทั้งการใช้ภาษาในระดับคำ ระดับความอย่างน่าสนใจ และสื่อความ
หมายได้อย่างสมจริง เมื่อผู้ฟังได้รับฟังบทเพลงจะได้รับความไพเราะทั้งทางเสียง ความหมาย และ
จินตภาพอย่างสวยงามสดดงาม ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ อธิบาย และพิจารณาเป็นส่วน ๆ ดังต่อไปนี้

6.1 การอ้างอิงพระยาภักดีชุมพล (แล) ในบทเพลงลูกทุ่ง ทั้งหมด 21 บทเพลง

จากความศรัทธาของผู้ประพันธ์บทเพลงที่มีต่อพระยาภักดีชุมพล (แล) จึงได้เกิดการสร้างสรรค์
บทเพลงที่มีการอ้างอิงพระยาภักดีชุมพล (แล) ทั้งหมด 21 บทเพลง ซึ่งผู้ศึกษาได้วิเคราะห์วิธีด้าน
เนื้อหา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

6.1.1 เนื้อหาที่มีการอ้างอิงประวัติพระยาภักดีชุมพล (แล) จำนวน 7 บทเพลง

จากเวียงจันทน์มุ่งมั่นสู่แดนสยาม

สร้างเมืองงามตามฝันที่วาดไว้

ข้ามลำโขงฝ่าตมพงไพร

ดินน้ำลมไฟมีอาภรณ์หัวใจคน

คนใจงามน้ำใจชื่อว่าแล

รวมไพร่พลพ่อแม่และพี่น้อง

ถึงหนองบัวลำภูสมใจปอง

หนึ่งเดือนต้องโยกย้ายลาจากไป

จนมาพบบ้านน้ำขุ่นหนองฮีจาน

ทุกทิศทางลำตะคองน้ำอุดม

อยู่สองปีมีเพศภัยทุกซัระทม

แบกขึ้นขมเดินต่อไปสู่จุดหมาย

(ประทีป ขจัดพาล OFFICIAL, 2560)

จากข้อความในข้างต้น จะเห็นได้ว่าเพลงเจ้าพ่อพญาแล ผู้ขับร้อง ประทีป ขจัดพาล มีการอ้าง
ถึงประวัติ พระยาภักดีชุมพล (แล) คือ การเดินทางของเจ้าพ่อพญาแลที่ได้รวบรวมพรรคพวกพ่อแม่พี่
น้อง จากเวียงจันทน์ ข้ามแม่น้ำโขงมาสู่ประเทศไทยที่จังหวัดหนองบัวลำภูเป็นเวลาหนึ่งเดือน และได้เดิน
ทางต่อไปยังบ้านน้ำขุ่นหนองฮีจาน ลำตะคอง ซึ่งได้อาศัยอยู่เป็นเวลาสองปีแต่ยังขาดแคลนอาหารจึง
ได้แสวงหาที่แห่งใหม่ที่มีความอุดมสมบูรณ์

ให้หวนกลับทัพชัยภูมิ

ข้าศึกชும்รุมล้อมจับ

ชูเชิญเกณฑ์บังคับ

ให้พ่อแลแปรพักตร์ไป

ชีวิตจะได้คงอยู่
พ่อไม่หวั่นไหว
ตะโกนก็ก้องหนองปลาเฒ่า
ถึงตัวตายอย่าหมายแบ่งพสุธา
ลูกหลานข้าได้อยู่ยั่งยืน

พี่น้องกูจะอยู่ยังไง
พ่อไม่ถอนใจจะยอมให้ประหาร
ชัยภูมิข้าราชการ
เพื่อแผ่นดินวันข้างหน้า
(Toomtarm3131, 2557)

จากข้อความในข้างต้น จะเห็นได้ว่าเพลงเจ้าพ่อพญาแล ผู้ขับร้อง คนนอกคอก มีการอ้างถึงประวัติพระยาภักดีชุมพล (แล) คือ การยกทัพกลับจากนครราชสีมาสู่เมืองชัยภูมิแต่โดนเจ้าอนุวงศ์และพรรคพวกรุมล้อมจับ เพื่อบังคับให้เจ้าพ่อพญาแลแปรพักตร์เป็นกบฏต่อบ้านเมือง เจ้าพ่อพญาแลนั้นไม่ยอมเป็นกบฏแต่ยอมตายเสียดีกว่าทรยศแผ่นดินที่ตนเองอยู่อาศัย

6.1.2 เนื้อหาที่มีการอ้างถึงการขอพรพระยาภักดีชุมพล (แล) จำนวน 12 บทเพลง

บทเพลงที่มีการอ้างถึงพระยาภักดีชุมพล (แล) ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการขอพร สามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ เนื้อหาที่มีการอ้างถึงการขอพรเรื่องความรัก เนื้อหาที่มีการอ้างถึงการขอพรในหน้าที่การงาน เนื้อหาที่มีการอ้างถึงการขอพรเกี่ยวกับความศรัทธาและประเพณีบุญเดือนหก โดยมีรายละเอียดดังนี้

6.1.2.1 เนื้อหาที่มีการอ้างถึงการขอพรเรื่องความรัก

มาชัยภูมิ	ตกลมรักลูกพ่อแล
สาวนครกาหลงงามแท้	หนาวดวงแต่ที่ภูแลนคา
พระธาตุชัยภูมิ	ที่เจ้าคุณต่อก่อสูงแซมฟ้า
เด่นงามค้ำภูแลนคา	ดิ่งให้เรามาเพื่อหากันเจอ
หม่อมมาทำบุญ	หม่อมมาค้ำคุณโชคชะตา
หม่อมชมวิวแบบพานอรามา	ผู้ใดบ่มา สิเสียดายเดอ
กราบพ่อพญาแล	ช่วยผู้บุญแผ่ลูกหลานเนาเด้อ
มีผู้สาวนำเที่ยวคือเธอ	สายลมคงเปลอชุกหลังเธอมาใส่

(Baan KrooSala, 2563)

จากข้อความในข้างต้น จะเห็นได้ว่าเพลงหนาวลมที่ภูแลนคา ผู้ขับร้อง ท๊อป นรากร มีการอ้างถึงการขอพรเรื่องความรัก คือ ผู้ประพันธ์ต้องการอ้างถึงเจ้าพ่อพญาแล ว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ดลบันดาลให้สมหวังในเรื่องของความรัก โดยมีชายคนหนึ่งมาท่องเที่ยวพระธาตุชัยภูมิและได้ตกลมรักสาวชัยภูมิ ทำให้เขาตัดสินใจมากราบไหว้ขอพรเจ้าพ่อพญาแลเพื่อให้สมหวังในความรักที่ตนเองปรารถนาไว้

6.1.2.2 เนื้อหาที่มีการอ้างถึงการขอพรเรื่องหน้าที่การงาน

วิงวอนท่านสงสารลูกแห่น(ข้า)	พญาแลพ่อเจ้าพ่อเจ้าคอยเฝ้ารักษา
ลูกนี้หน้าหวังพึ่งใบบุญ	ขอพ่อเป็นคือทุน ส่งบุญนำอยู่
พ่อเป็นผู้รู้พ่อผู้ปกป้องเมือง	จนนามกระเดื่องลือเลื่องเมืองชัยภูมิ

ลิ้นวีของแมนยกแทนต่างดอกบัวตูม
ส่งฝันลูกนี้ให้เป็นจริงบ้าง
พ่อแม่เมตตาลูกนี้บูชาทุกวัน

ลูกชัยภูมิคือลูกพ่อคนเดียวกัน
จุดหมายปลายทางหวังพ่อตั้งไปเท่านั้น
แมนจักรพันธ์ยืนยงด้วยใจบูชา

(แมน จักรพันธ์ Channel, 2557)

จากข้อความในข้างต้น จะเห็นได้ว่าเพลงวอนพ่อพญาแล ผู้ขับร้อง แมน จักรพันธ์ มีการอ้างถึง การขอพรในหน้าที่การงาน คือ ผู้ประพันธ์ต้องการอ้างถึงเจ้าพ่อพญาแล ว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ดลบันดาลให้สมหวังในเรื่องหน้าที่การงาน โดยแมน จักรพันธ์ ประกอบอาชีพหมอลำเรื่องต่อกลอน จึงได้ไปขอพรต่อเจ้าพ่อพญาแลช่วยผลักดันให้สมหวังในเรื่องการเป็นศิลปินที่มีชื่อเสียงในวงการหมอลำ

6.1.2.3 เนื้อหาที่มีการอ้างถึงความศรัทธาและประเพณีบุญเดือนหก

ใครผ่านไปมาบูชากราบไหว้

เป็นศูนย์รวมใจยิ่งใหญ่เมืองชัยภูมิที่นี่

ศาลหนองปลาเฒ่าบอกกล่าวที่มามากมี

งานบุญเดือนหกปีนี้ถวายบายศรีบูชา

วันเดือนเคลื่อนผ่านปีนาก็ปี

ชาวชัยภูมียินดีน้อมนำความดีพ่อไว้

เดินตามรอยพ่อต่อความซื่อสัตย์และมีน้ำใจ

วันนี้ลูกมากราบไหว้ถวายอาลัยพ่อแล

(ศรัณญา นิมนิยม, 2560)

จากข้อความในข้างต้น จะเห็นได้ว่าเพลงถวายอาลัยพ่อแล ผู้ขับร้อง รุจิรา พญาแล มีการอ้างถึงความศรัทธาและประเพณีบุญเดือนหก คือ ผู้ประพันธ์ต้องการอ้างถึงเจ้าพ่อพญาแล ว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้คนในจังหวัดชัยภูมิมีความศรัทธา กระทั่งเกิดเป็นงานประเพณีบุญเดือนหกสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อน้อมรำลึกถึงคุณงามความดีของเจ้าพ่อพญาแล

6.1.3 เนื้อหาที่มีการอ้างถึงพระยาภักดีชุมพล (แล) ในการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๒ เพลง ดังตัวอย่าง ดังนี้

ชัยภูมิตั้งบ้านเฮาคนเล่าขาน

ตั้งแดนสวรรค์หากผู้ใดได้มาแคว

ตามเมืองผู้กล้าพระยาภักดีชุมพล (แล)

ปู่ด้วงยาดีหลวงปู่หลักคำบ้องปกดูแล

หม่องพลเมืองใจดีแท้สมยาฟ้าแหล่งดินชุ่ม

ทิวป่าสอนลอนสหวีวีคือเกษตรสมบูรณ์

ปรางค์กู่บุญลูกหลานเกิดลุ่มบ่เคยถิ่นลุ่ม

น้ำตกตาดโตนตกไหลโยนโยนคนแตกหุ่มหุ่ม

เที่ยวเขื่อนจุฬาภรณ์ล่องแพทะเลอนพักผ่อนหลบลมมูม อุทยานป่าเขียวชอุ่มแต่ละหม่องแต่ละมูมมีแต่ของดี ๆ

(พล เพชรพญาแล, 2564)

จากข้อความในข้างต้น จะเห็นได้ว่าเพลงชัยภูมิตั้งบ้านเฮา ผู้ขับร้อง พล เพชรพญาแล มีการอ้างถึง การแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ คือ ผู้ประพันธ์ต้องการอ้างถึงเจ้าพ่อพญาแล พร้อมกับสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อเชิญชวนผู้คนเดินทางมาท่องเที่ยวภายในจังหวัด เช่น ปรางค์กู่ น้ำตกตาดโตน และเขื่อนจุฬาภรณ์ เป็นต้น

การอ้างถึงพระยาภักดีชุมพล (แล) ในบทเพลงลูกทุ่ง แสดงให้เห็นถึงความสามารถของผู้ประพันธ์

ที่ต้องการนำเรื่องราวต่าง ๆ ของเจ้าพ่อพญาแลมานำเสนอในรูปแบบของบทเพลงลูกทุ่ง ได้แก่ ประวัติ พระยาภักดีชุมพล (แล) การขอพรต่อพระยาภักดีชุมพล (แล) ความศรัทธาและประเพณีที่เกี่ยวข้อง กับพระยาภักดีชุมพล (แล) และการกล่าวถึงพระยาภักดีชุมพล (แล) ในการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว ในจังหวัดชัยภูมิ ดังนั้นการอ้างถึงพระยาภักดีชุมพล (แล) ในบทเพลงลูกทุ่ง จึงมีเนื้อหาของบทเพลงที่ น่าสนใจและชวนติดตาม อีกทั้งยังทำให้ผู้ฟังบทเพลงมีความสนุกสนานเพลิดเพลิน พร้อมได้รับความรู้ เกี่ยวกับพระยาภักดีชุมพล (แล) และเข้าใจในเรื่องราวของท่านได้ง่ายมากยิ่งขึ้น

6.2 การใช้ภาษาวรรณศิลป์ในบทเพลง

การอ้างถึงพระยาภักดีชุมพล (แล) ในบทเพลงลูกทุ่ง สามารถแบ่งได้ 2 ระดับ คือ ระดับคำ และ ระดับความ

6.2.1 การใช้ภาษาระดับคำ พบเนื้อเพลงที่มีการใช้ถ้อยคำรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การสัมผัส คำซ้อน การหลากคำ และการสรุคำ ซึ่งทำให้บทเพลงมีความไพเราะมากยิ่งขึ้น เกิดจังหวะลีลา มีเสียงคล้องจอง กัน ทำให้ผู้ฟังจดจำได้ง่าย ดังต่อไปนี้

– การสัมผัส เป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์โดดเด่นที่สุดและพบมากที่สุด การสัมผัสที่เจอสามารถ แบ่งออกได้ 2 ประเภทได้แก่ การสัมผัสในวรรค การสัมผัสระหว่างวรรค การใช้วิธีการสัมผัสทำให้เนื้อ เพลงมีความไพเราะสละสลวยมากยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การสัมผัสในวรรค

จากเวียงจันทน์มุ่งมั่นสู่แดนสยาม

สร้างเมืองงามตามฝันที่วาดไว้

ข้ามลำโขงฝ่าตงพงไพร

ดินน้ำลมไฟมีจากกันหัวใจคน

คนใจงามน้ำใจชื่อว่าแล

รวมไพร่พลพ่อแม่และพี่น้อง

ถึงหนองบัวลำภูสมใจปอง

หนึ่งเดือนต้องโยกย้ายลาจากไป

(ประทีป ขจัดพาล OFFICIAL, 2560)

จากการวิเคราะห์เพลงเจ้าพ่อพญาแล ของประทีป ขจัดพาล ปรากฏความเป็นภาษาวรรณศิลป์ ในระดับของคำ คือ การเล่นคำเล่นเสียงสัมผัสสระและพยัญชนะภายในวรรค ดังคำต่อไปนี้ มุ่งสัมผัสกับ คำว่ามั่น วาดสัมผัสกับคำว่าไว้ ข้ามสัมผัสกับคำว่าโขง พงสัมผัสกับคำว่าไพร ไพรสัมผัสกับคำว่าพล พ่อ พี่ โยกสัมผัสกับคำว่าย้าย จันทน์สัมผัสกับคำว่ามั่น และการสัมผัสสระภายในวรรค ดังคำต่อไปนี้ งาม สัมผัสกับคำว่าตาม ดงสัมผัสกับคำว่าพง ไฟสัมผัสกับคำว่าใจ หนองสัมผัสกับคำว่าปอง ซึ่งให้ความ ไพเราะ ทำให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์ความรู้สึกสบายใจและรู้สึกร่วมไปกับบทเพลง อีกทั้งการที่ผู้ประพันธ์ เลือกใช้การสัมผัสเสียงสระและพยัญชนะภายในวรรคที่คล้องจองกันทำให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพจากคำที่ ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อสารได้ง่าย และยังทำให้ผู้ฟังจดจำเนื้อเพลงได้ง่ายมากยิ่งขึ้น

การสัมผัสระหว่างวรรค

ตั้งถิ่นฐานที่บ้านโนนน้่อ้อม

เผ้าหล่อหลอมหัวใจให้ทุกคน

รักปรองดองสามัคคีมีเหตุผล
มีปู้ด้วงเป็นอาจารย์สอนวิชา
เพื่อปกป้องหากผู้ใดมาทำลาย

ประชาชนต้องอยู่ดีและกินดี
รำเรียนมาอาคมสมาใจหมาย
พร้อมใจกายกล้าหาญต้านศัตรู

(ประทีป ขจัดพาล OFFICIAL, 2560)

จากการวิเคราะห์เพลงเจ้าพ่อพญาแล ของประทีป ขจัดพาล ปรากฏความเป็นภาษาวรรณศิลป์ในระดับของคำ คือ การเล่นคำเล่นเสียงสัมผัสสระ ระหว่างวรรคดังคำต่อไปนี้ อ้อมสัมผัสกับคำว่าหลอม คนสัมผัสกับคำว่าผล ผลสัมผัสกับคำว่าชน ชาสัมผัสกับคำว่ามา หมายถึงสัมผัสกับคำว่าลาย ลายสัมผัสกับคำว่ากาย ซึ่งให้ความไพเราะ ทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกร่วมไปกับบทเพลง อีกทั้งการที่ผู้ประพันธ์เลือกใช้การสัมผัสเสียงสระระหว่างวรรคที่คล้องจองกัน จะทำให้ผู้รับฟังจดจำเนื้อเพลงได้ง่ายมากยิ่งขึ้น

- คำซ้อน ความโดดเด่นทางวรรณศิลป์อีกประการหนึ่ง คือ การใช้คำซ้อน ปรากฏตั้งแต่คำซ้อน 2 พยางค์ซ้อนกันทำให้เนื้อเพลงมีความโดดเด่นทั้งด้านเสียงและความหมาย คือ คำซ้อนมีเสียงสัมผัสกัน ทั้งสัมผัสสระและสัมผัสอักษร ทำให้น้ำเสียงของคำในเนื้อเพลงมีความไพเราะ ขณะเดียวกันยังช่วยเน้นย้ำความหมายของคำให้ชัดเจนหนักแน่นมากยิ่งขึ้นดังรายละเอียดต่อไปนี้

คำซ้อนเพื่อความหมาย คือ การนำคำเดียวที่มีความหมายสมบูรณ์ที่ใช้ในภาษามาซ้อนเข้าคู่กันเมื่อนำคำมาซ้อนกันแล้วต้องเกิดความหมายใหม่ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง เพลงเจ้าพ่อพญาแล

จากเวียงจันทน์มุ่งมั่นสู่แดนสยาม
ข้ามลำโขงฝ่าดงพงไพร
คนใจงามน้ำใจชื่อว่าแล
ถึงหนองบัวลำภูสมใจปอง
จนมาพบบ้านน้ำขุ่นหนองอีจาน
อยู่สองปีมีเพศภัยทุกข์ระทม

สร้างเมืองงามตามฝันที่วาดไว้
ดินน้ำลมไฟมีอาจกันหัวใจคน
รวมไพร่พลพ่อแม่และพี่น้อง
หนึ่งเดือนต้องโยกย้ายลาจากไป
ทุกทิศทางลำตะคองน้ำอุดม
แบกขึ้นขมเดินต่อไปสู่จุดหมาย

(ประทีป ขจัดพาล OFFICIAL, 2560)

จากตัวอย่างเนื้อเพลงในข้างต้นผู้ประพันธ์ใช้คำซ้อนเพื่อความหมาย คือ ดงพงไพร ไพร่พล โยกย้าย ทุกข์ระทม โดยผู้ประพันธ์ต้องการเพิ่มน้ำหนักของเรื่องราวจากคำซ้อน เพื่อให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์ความรู้สึกสะเทือนใจเพิ่มมากยิ่งขึ้น กับเรื่องราวของเจ้าพ่อพญาแลระหว่างการเดินทางที่ต้องฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ และความยากลำบากมากมาย เพื่อมาก่อร่างสร้างเมืองชัยภูมิ

คำซ้อนเพื่อเสียง ส่วนใหญ่เป็นคำซ้อนแบบสัมผัสอักษรเนื่องจากต้องการเน้นเสียงของคำซ้อนนั้นมากกว่าเน้นความหมาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง เพลงเจ้าพ่อพญาแล

จนเมืองฝันอยู่กันสันตสุข
คิดฮอดบ้านจึงกลับไปเมืองเวียงจันทน์

บ่มีทุกข์มากล้ำกรายให้หวาดหวั่น
บุญคุณอันยิ่งใหญ่บ่เคยลืม

(ประทีป ขจัดพาล OFFICIAL, 2560)

จากเนื้อเพลงในข้างต้น ผู้ประพันธ์ใช้คำซ้อนเพื่อเสียง คือ กล้ากราย และหวาดหวั่น เพื่อเล่นเสียงสระ ซึ่งเกิดจากการนำคำ 2 พยางค์ที่มีเสียงสระต่างกันมาซ้อนกัน โดยผู้ประพันธ์ต้องการสื่อให้เห็นถึงความสงบสุขของบ้านเมืองที่ในตอนนั้นไม่มีความทุกข์ ไม่ต้องเป็นกังวลกลัวว่าจะมีใครรุกร้าเข้ามา ซึ่งเป็นการเน้นย้ำถึงความสงบสุขของบ้านเมือง โดยผู้ประพันธ์บทเพลงใช้คำว่า “กล้ากราย” และ “หวาดหวั่น” ทั้งสองคำนี้มีความหมายไปในทำนองเดียวกัน เพื่อช่วยเพิ่มความเด่นของคำให้ผู้ฟังเห็นภาพบ้านเมืองเน้นย้ำความรู้สึก เกิดอารมณ์คล้อยตามบทเพลงได้อย่างเหมาะสม และทำให้บทเพลงมีความไพเราะของเสียงเพิ่มมากยิ่งขึ้น

– การหลากคำ มีความโดดเด่นทางวรรณศิลป์ พบว่า บทเพลงในตำนานพระยาภักดีชุมพล (แล) มีการใช้การหลากคำจำนวนที่น้อยมาก โดยการใช้คำหลากหลายช่วยให้ไม่ต้องใช้คำซ้ำซาก และแสดงถึงความประณีตในการเลือกใช้คำเพื่อให้เนื้อเพลงมีความสละสลวยงดงามมากยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง เพลงเจ้าพ่อพญาแล

เกิดกบฏคิดคดแผ่นดินสยาม

ยกทัพตามด่านข้าศึกจนสลาย

ช่วยยาโมปราบศัตรูจนแพ้วาย

เป็นสหายกอบกู้เมืองนครราชสีมา

(ประทีป ขจัดพาล OFFICIAL, 2560)

จากตัวอย่างเนื้อเพลงในข้างต้น บทเพลงนี้พบการใช้การหลากคำที่มีความหมายเหมือนกัน คือ คำว่า “กบฏ” และ “คิดคด” มีความหมายเหมือนกันคือ คิดไม่ซื่อ คิดทรยศ เพื่อกล่าวถึงผู้ที่ไม่หวังกำลังทรยศต่อแผ่นดินบ้านเกิด จึงทำให้เกิด “ข้าศึก” และ “ศัตรู” ที่มีความหมายว่า ศัตรูของบ้านเมืองผู้ขัดขวางทำลาย เพื่อแสดงให้เห็นถึงกองทัพของเจ้าพ่อพญาแลที่รบต่อต้านศัตรูจนสูญสิ้นไป ช่วยยาโมกำจัดศัตรูจนแพ้วายไปในที่สุดจนได้รับชัยชนะ ซึ่งเป็นการบอกย้ำความหมายของคำที่ออกเสียงต่างกันแต่มีความหมายเหมือนกัน โดยมีการเลือกใช้ถ้อยคำที่หลากหลาย เลือกใช้คำที่หลากหลายเพื่อความหมายเดียวกันได้อย่างไพเราะงดงาม และเน้นความรู้สึกของผู้ฟัง ทั้งยังช่วยเพิ่มอรรถรสให้บทเพลง

ตัวอย่าง เพลงพ็อนถวายสมมาบูชาพระยาภักดีชุมพล

ชัยภูมินี้เป็นเมืองผู้กล้าสมนามศรัทธาพระยาภักดีชุมพล

ผู้คนเคารพนับถือก้องเกียรติระบือเป็นที่พึงทางใจ

ชัยภูมิภูมิใจในท้องถิ่นภูมิป่าพนาไพร

ภูมิน้ำภูมิลำเนาภูมิผ้าไหมภูมิเกิดภูมิใจได้เป็นลูกพ่อแล (คีตะ อีสาน, 2560)

จากตัวอย่างเนื้อเพลงในข้างต้น บทเพลงนี้พบการใช้การหลากคำที่มีความหมายเหมือนกัน คือ คำว่า “ป่า” “พนา” และ “ไพร” มีความหมายเหมือนกันคือ ป่า เพื่อกล่าวถึงความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ การหลากคำในความหมายว่า “ป่า” ทำให้เห็นว่าจังหวัดชัยภูมินั้นมีป่าไม้ที่งดงามอุดมสมบูรณ์ ซึ่งการหลากคำแสดงความเป็นวรรณศิลป์ของเนื้อเพลงพ็อนถวายสมมาบูชาพระยาภักดีชุมพลในการ

ใช้คำที่มีความหมายเดียวกันได้หลากหลายคำในเพลงเดียว เป็นคำพ้องความที่ออกเสียงแตกต่างกัน ซึ่งผู้ประพันธ์ใช้คำที่หลากหลาย เพื่อเลี่ยงการใช้คำเดียวซ้ำ ๆ แสดงให้เห็นถึงความงดงามของภาษา และช่วยเน้นย้ำความหมาย

ตัวอย่าง เพลงเจ้าพ่อพญาแล

ตะโกนก็ก้องหนองปลาเฒ่า

ถึงตัวตายอย่าหมายแบ่งพสุธา

ชัยภูมิข้าราชการเจ้านักหนา

เพื่อแผ่นดินวันข้างหน้า

(Toomtarn3131, 2557)

จากตัวอย่างเนื้อเพลงในข้างต้น บทเพลงนี้พบการใช้การหลากคำที่มีความหมายเหมือนกัน คือ คำว่า “พสุธา” “แผ่นดิน” มีความหมายเหมือนกันคือ ผืนแผ่นดิน เพื่อแสดงถึงเจ้าพ่อพญาแลที่ถึงแม้ตัวจะต้องตายก็ไม่ยอมเสียแผ่นดินนี้ให้ใคร จงรักภักดีต่อบ้านเมือง เพื่อในภายภาคหน้าแผ่นดินนี้ต้องเจริญ การหลากคำในความหมายว่า “แผ่นดิน” เป็นการเน้นย้ำว่าเป็นการยอมเสียสละเพื่อบ้านเมือง แสดงให้เห็นถึงการเลือกสรรคำ ที่นำเอาคำที่มีความหมายเหมือนกันมาใช้ในการประพันธ์บทเพลง เพื่อเกิดวรรณศิลป์เน้นความหมายและเกิดความไพเราะ ซึ่งผู้ประพันธ์ใช้การหลากคำที่มีความหมายถึงแผ่นดิน

– การสรรคำ คือ วิธีการที่สำคัญอย่างหนึ่งช่วยให้ผู้ฟังบทเพลงได้เห็นภาพได้ยินเสียง และเกิดอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งทำให้ผู้ที่ได้รับฟังบทเพลงนั้นเข้าใจในเนื้อหา เรื่องราวที่ผู้ประพันธ์ต้องการจะสื่อมากขึ้น และเกิดความซาบซึ้งระลึกถึงคุณงามความดีของเจ้าพ่อพญาแลที่มีต่อประเทศไทย และจังหวัดชัยภูมิ ทำให้ได้เห็นภาพความเสียสละที่เจ้าพ่อพญาแลยอมฝ่าฟันอุปสรรค เสียสละชีวิตของตนเองเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนชาวชัยภูมิ และได้เกิดอารมณ์ความรู้สึกโศกเศร้าเสียใจ อีกทั้งยังได้เห็นถึงความเชื่อความศรัทธาของประชาชนชาวจังหวัดชัยภูมิที่ได้มากกราบไหว้ขอพรช่วยปกป้องคุ้มครองให้ปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง เพลงเจ้าพ่อพญาแล

เหลียวเบ่งฟ้า

เหลียวเบ่งทาง

อุปสรรคขวางหนามร่วมฝ่าฟัน

สองขาฟ้าวก้าวหย่าง

เบ่งใจบ่เคยหวั่น

สู้เมืองผืนสร้างเมืองงามชัยภูมิ

(ประทีป ขจัดพาล OFFICIAL, 2560)

จากเนื้อเพลงในข้างต้น ผู้ประพันธ์ใช้คำว่า อุปสรรค ขวากหนาม ร่วมฝ่าฟัน เพื่อสื่อให้เห็นภาพของเจ้าพ่อพญาแลที่ต้องเดินทางโยกย้ายไปยังที่ต่าง ๆ ซึ่งหมายถึง การเดินทางของเจ้าพ่อพญาแลต้องเจออุปสรรคขวางกั้นหรือความยากลำบากก็ไม่ท้อถอย โดยมีพรรคพวกร่วมทุกข์ร่วมสุขมาด้วยกันเพื่อสร้างเมืองชัยภูมิ

6.2.2 การศึกษาระดับความ ประกอบด้วย การใช้ภาพพจน์ซึ่งทำให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพตามเนื้อเพลงได้ดี และเกิดความรู้สึกลึกลับซึ่งกินใจเมื่อได้รับฟังบทเพลงเหล่านี้ เนื้อเพลงที่มีการอ้างถึงพระยาภักดีชุมพล (แล) ในบทเพลงลูกทุ่ง พบว่า มีการใช้ภาษาระดับความแบบต่าง ๆ ได้แก่ การใช้ภาพพจน์ การ

ใช้สัญลักษณ์การใช้สำนวน การสร้างเอกภาพ ดังต่อไปนี้

- การใช้ภาพพจน์ เป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่ทำให้เนื้อความของบทเพลงนั้น มีความโดดเด่นหลายวิธี ได้แก่ การใช้ภาพพจน์เปรียบเทียบแบบอุปมา และในบางบทเพลงพบการใช้อุปมามากกว่า 1 แห่ง นอกจากนี้ ยังมีการใช้อุปลักษณ์ สัทพจน์ อดีพจน์ ปฏิพจน์ นามนัย และบุคลวัต เป็นส่วนสำคัญในการสร้างจินตภาพให้แก่ผู้ฟัง และทำให้ผู้ฟังรับรู้อารมณ์ที่ถ่ายทอดจากเนื้อเพลงได้ดีมากยิ่งขึ้น ดังนี้

อุปมา คือ ภาพพจน์เปรียบเทียบสิ่งที่เหมือนกัน โดยมีคำเชื่อมโยงที่แสดงการเปรียบเทียบ เช่น เหมือน ดุจ ดัง เช่น ปาน ราว ประหนึ่ง เพียง เทียม ฯลฯ ในบทเพลงที่มีการอ้างถึงพระยาภักดีชุมพล (แล) มักจะใช้คำว่า “ดุจ” เพื่อเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับสิ่งหนึ่ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง เพลงศรัทธาพญาแล

สืบสานกันมานับเวลานับนานปี

ดำเนินวิถีบนแผ่นดินนี้ดินนา

จงยึดภักดีสามัคคีทั่วหล้า

โสมสายธารศรัทธาดุจดั่งสายลำน้ำชี

(Chaiyaphum Culture, 2564)

จากตัวอย่างเนื้อเพลงในข้างต้น บทเพลงนี้ผู้แต่งเปรียบวิถีชีวิตว่าเหมือนกับ “ลำน้ำชี” ที่มีการสืบสานกันมาหลายปี มีทั้งความรัก ความภักดี ความสามัคคี และความเคารพในเจ้าพ่อพญาแลของผู้คนที่มีความเชื่อในตัว เจ้าพ่อพระยาแล จึงก่อให้เกิดเป็นความศรัทธาขึ้นมา ทำให้บทเพลงเกิดความไพเราะ

อุปลักษณ์ คือ การนำลักษณะเด่นของสิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบมากล่าว โดยมีคำว่า “เป็น” เป็นคำเชื่อมโยงที่แสดงการเปรียบเทียบในบทเพลงที่มีการอ้างถึงพระยาภักดีชุมพล (แล) มักใช้คำว่า “เป็น” มาเป็นการเปรียบเทียบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง เพลงวอนเจ้าพ่อพญาแล

สืบนี้วอนขอกราบวอนเจ้าพ่อพญาแล

พ่อเอ๋ยพ่อจงช่วยแม่ช่วยแม่เมตตามหานิยม

ลูกเป็นเช่นดั่งขอทานชมซานหัวอกระทม

ร่างกายทรุดโทรมนี้กร้อระบมอกเอ๋ย

(ธนา พาโชค, 2562)

บทเพลงนี้ผู้แต่งเปรียบว่า “ลูกเป็นเช่นดั่งขอทาน” แสดงให้เห็นถึงภาพพจน์โดยการใช้อุปลักษณ์เปรียบว่า ลูก เป็น ขอทาน โดยมีคำว่า “เป็น” เป็นการแสดงความเปรียบบทเพลงนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงตัวผู้ประพันธ์ที่ได้กราบไหว้ขอพรเจ้าพ่อพญาแล ท่านช่วยดลบันดาลพรให้ตนเองนั้นสมหวัง

นามนัย คือ การใช้คำหรือวลีบ่งบอกลักษณะหรือคุณสมบัติของสิ่งใดสิ่งหนึ่งแทนอีกสิ่งหนึ่ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง เพลงน้ำตาชัยภูมิ

เมืองพ่อแลคือมาย่ำแย้แย้หันอ

สงสารแม่พ่อคนที่รออยู่ทางบ้าน

ดูข่าวทีวีที่ห้องบ้านเฮาช่างหน้าสงสาร

โควิดยังบ่ทันผ่านทุกบ้านยังเฝ้าระวัง

(ไท เชื้อนลำปาว, 2564)

บทเพลงนี้ผู้แต่งเปรียบว่า “เมืองพ่อแล คือมาอย่าแม่หันอ” ซึ่งคำว่า “เมืองพ่อแล” ใช้แทนเมืองชัยภูมิ สื่อให้เห็นว่า ผู้ประพันธ์บทเพลงนี้ใช้นามนัยเพื่อให้เกิดความเป็นวรรณศิลป์ในบทเพลง คือการใช้ชื่อของบุคคลที่ได้เป็นเจ้าของชัยภูมิในครั้งอดีตมาแทนชื่อเมืองชัยภูมิ เพื่อให้ผู้ฟังจดจำว่าจังหวัดชัยภูมิเป็นเมืองพ่อแล

บุคคลวัต คือ ภาพพจน์ที่เกิดจากการเปรียบเทียบโดยนำสิ่งที่ไม่มีชีวิตหรือมีชีวิตแต่ไม่ใช่คน มากล่าวราวกับเป็นคน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง เพลงฟ้าหลังฝน

สองยามกว่ากว่า

จักว่าสีเห็ดจิ้งได้

ฟ้าพิโรธมาไร่นาจมไป

พ่อแม่ฮ้องให้อาลัยบ้านเฮือน

(คัมภีร์ลาวเวียง หลานปู่แล, 2564)

บทเพลงนี้ผู้แต่งเปรียบว่า “ฟ้าพิโรธมาไร่นาจมไป” เป็นการกล่าวถึงฟ้าซึ่งเป็นสิ่งไม่มีชีวิต แต่แสดงอารมณ์โกรธเหมือนมนุษย์ได้ ทำให้ไร่นาของผู้คนเสียหายจมไปกับพายุที่เกิดขึ้น

อติพจน์ คือ การกล่าวเปรียบเทียบ เกินความจริง แต่ในด้านความรู้สึกนั้นสามารถเป็นจริงได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ เพลงถวายอาลัยพ่อแล

พอสองสามหกเก้าประวัติศาสตร์

วันพ่อวายชนม์ท้องฟ้าหม่นทั่วธรณิน

จารึกเรื่องราว เมื่อคราวพ่อแลต้องสิ้น

จดจารจารึกทั่วถิ่นแผ่นดินแห่งความภักดี

(ศรัญญา นิรมณียม, 2560)

บทเพลงนี้ผู้แต่งเปรียบว่า “ท้องฟ้าหม่นทั่วธรณิน” เป็นการกล่าวเกินจริง คือ ท้องฟ้าไม่สามารถมืดหม่นไปทั่วแผ่นดินได้ในระยะเวลาเดียวกัน

สัทพจน์ คือ การเปรียบเทียบโดยการเลียนเสียงหรือใช้คำที่มีเสียงบงบอกถึง สี แสง ท่าทาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ เพลงฟ้าหลังฝน

หวังสร้างชีวิต

ฟ้าได้เปิดทางหนูนานา

ขอฟ้าลิขิตขีดเส้นชี้นำ

ไร่นาที่ทำงานตาทุ่งทอง

(คัมภีร์ลาวเวียง หลานปู่แล, 2564)

บทเพลงนี้ผู้แต่งเปรียบว่า “ไร่นาที่ทำงานตาทุ่งทอง” เป็นการกล่าวถึงภาพพจน์ โดยใช้สัทพจน์ แสดงให้เห็นภาพของแสง สี ของท้องทุ่งนาที่มีความสวยงามเหมือนสีของทอง ให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของไร่นา มีการใช้คำให้สื่อว่า “ไร่นาที่ทำงานตาทุ่งทอง”

ปฏิพจน์ คือ เป็นการถามเพื่อให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังติดตามโดยไม่ต้องการคำตอบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง เพลงชัยภูมิต้องรอด

ขอวอนพ่อแล ปกป้องดูแลพี่น้องชัยภูมิตอนนี้เจอกรรมภัยพิบัติน้ำท่วมเฉียบพลัน
หลายหมองพื้นที่ตั้งโศกแทบสิ้น หันหน้าไปพึ่งผู้ใด
(คำข่าวเรคคอร์ด, 2564)

บทเพลงนี้ผู้แต่งใช้คำว่า “จ้กว่าสิหันไปพึ่งผู้ใด” เป็นการกล่าวถึงภาพพจน์โดยใช้ปฏิบัติมาแสดง
ให้เห็นถึงการตั้งคำถามโดยไม่ต้องการคำตอบ เป็นการตั้งคำถามว่าในเหตุการณ์อุทกภัยที่ผู้คนในจังหวัด
ชัยภูมิกำลังประสบปัญหาอยู่ ทำให้ไม่รู้ว่าจะหันหน้าไปพึ่งพาใครได้บ้าง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรู้สึก
การตัดพ้อกับชีวิตตนเอง ในขณะนั้น

– การใช้สัญลักษณ์ การอ้างถึงพระยาภักดีชุมพล (แล) ในบทเพลงลูกทุ่ง พบการใช้สัญลักษณ์
เพื่อสื่อความหมายให้ผู้ฟังเกิดการตีความและการจินตภาพในบทเพลง ทำให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจความ
หมายของบทเพลงที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อสาร ทำให้เนื้อเพลงมีความลุ่มลึก และมีความไพเราะสะ
สลายดวงตามากยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง เพลงฟ้าหลังฝน

ฟ้าหลังฝนใหม่
ให้ได้พบพ้อสิ่งดี

ขอเทพอวยชัยลูกให้สุขซี
เภทภัยหลีกหนีอย่าได้แผ้วพาน

(คุ่มลาวเวียง หลานปู่แล, 2564)

บทเพลงนี้ผู้ประพันธ์ใช้คำว่า “ฟ้าหลังฝน” เป็นสัญลักษณ์แทนความหมายของการเริ่มต้นชีวิต
ใหม่ที่มีแต่ความสุข ความดีงามและความเจริญรุ่งเรือง การขอพรจากเจ้าพ่อพญาแลช่วยทำให้ชีวิตความ
เป็นอยู่ดีขึ้น ได้พบความดีงาม ความสุข และความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต

– การใช้สำนวน การอ้างถึงพระยาภักดีชุมพล (แล) ในบทเพลงลูกทุ่ง พบการใช้สำนวนแบบเดิม
ไม่มีการดัดแปลงแต่อย่างใด เพื่อให้ผู้รับฟังเข้าใจความหมายของเนื้อหาบทเพลงได้ง่ายมากขึ้น

การใช้สำนวนเดิม หมายถึง การนำสำนวน สุภาษิต คำพังเพย ที่มีอยู่แล้วในภาษาไทยมาใช้ โดย
ไม่มีการเปลี่ยนแปลงคำหรือข้อความใด ๆ ทั้งสิ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง เพลงน้ำตาชัยภูมิ

ชัยภูมิปีนี้ได้เจอวิกฤต
น้ำยังมาท่วมไร่นาเสียหายไม่น้อย

มีโรคโควิดติดกันหลายพันหลายร้อย
ผีซ้ำด้ามพลอยไร่นาไร้อ้อยน้ำท่วมเงินทอง

(ไท เชื้อนลำปาว, 2564)

บทเพลงนี้ผู้แต่งเปรียบว่า “ผีซ้ำด้ามพลอยไร่นาไร้อ้อยน้ำท่วมเงินทอง” ซึ่งคำว่า “ผีซ้ำด้าม
พลอย” หมายถึง การถูกซ้ำเติมเมื่อพลาดพลั้ง เป็นการใช้สำนวนไทยแบบเดิมที่สร้างจากคำซ้อน คือ
ในบทเพลงใช้คำว่า ด้าม สำนวนนี้จริง ๆ ต้องเป็น ผีซ้ำด้ามพลอย คำว่า ด้าม หมายถึงผี เพื่อให้เกิดความ
เป็นวรรณศิลป์ในบทเพลง ให้ผู้ฟังเกิดความเห็นอกเห็นใจกับเหตุการณ์ที่มีผู้คนติดเชื้อไวรัสโควิด 19
เป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังเกิดเหตุการณ์อุทกภัยอย่างหนักหน่วงที่จังหวัดชัยภูมิในปี พ.ศ.2564

- การสร้างเอกภาพ ในเนื้อเพลงลูกทุ่งที่มีการอ้างถึงพระยาภักดีชุมพล (แล) สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การซ้ำคำ และการซ้ำข้อความ โดยการซ้ำคำเพื่อช่วยให้ผู้ฟังสามารถเห็นภาพได้ง่ายมากขึ้น อีกทั้งยังทำให้เกิดความไพเราะของบทเพลง และสามารถสื่อความหมายไปในทิศทางเดียวกันได้ เพื่อเพิ่มน้ำหนักของความหมายให้มีความหนักแน่นมากยิ่งขึ้นในการสื่อสารแก่ผู้ฟัง และการซ้ำข้อความในเนื้อเพลงมีการอ้างถึงพระยาภักดีชุมพล (แล) นั้น พบว่า ใช้การซ้ำข้อความเพื่อแสดงอารมณ์ ซึ่งมีลักษณะเป็นถ้อยคำแสดงอารมณ์นั้น ๆ ติดต่อกันเป็นชุด เพื่อให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพ และเข้าถึงอารมณ์ที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อสารผ่านบทเพลงได้อย่างลึกซึ้ง

การซ้ำคำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ชัยภูมิภูมิใจภูมิหลายล้ำ

ภูมิแผ่นดินภูมิพนาภูมิผ้าไหม

ภูมิแผ่นดินภูมิชนคนภูมิใจ

ภูมิใจเกิดภูมิใจคนชัยภูมิคือที่มา

(พรภควา กำเนิดคำ, 2564)

เพลงเจ้าพ่อพระยาแลตำนานเมือง ของ ฉ่ำ พรภควา ณ.วาทาโบชิ ในบทเพลงนี้พบการซ้ำคำด้วยกัน 2 คำ คือ คำว่า “คน” จำนวน 2 แห่ง และคำว่า “ภูมิ” จำนวน 11 แห่ง ซึ่งคำเหล่านี้มีความหมายไปในทิศทางเดียวกันเพื่อสื่อถึงความภาคภูมิใจของคนชัยภูมิที่มีแผ่นดินอุดมสมบูรณ์ (แม่น้ำ ป่าไม้) พร้อมด้วยเครื่องนุ่งห่ม ที่มีความสวยงาม (ผ้าไหม) ดังนั้นบทเพลงนี้จะทำให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์ความรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้เกิดบนแผ่นดินเมืองชัยภูมิที่มีความอุดมสมบูรณ์เพียบพร้อมไปด้วยป่าเขาลำเนาไพร และความสวยงามของลวดลายผ้าไหมที่มีเอกลักษณ์ประจำจังหวัดชัยภูมิ

การซ้ำข้อความ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

มันเลือดเนื้อกยอมให้ไม่หวั่นเกรง

ตัวกูตายไม่ขายใจให้ร้ายราน

คุณความดีจารึกไว้ในแผ่นดิน

ไม่เคยลื่นจากหัวใจไทยทั้งผอง

แผ่นดินไทยแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง

รักกันไว้เกิดพี่น้องชาติเชื้อไทย

จากหัวใจเจ้าพ่อพญาแล

จากหัวใจเจ้าพ่อพญาแล

จากหัวใจเจ้าพ่อพญาแล

(ประทีป ขจัดพาล OFFICIAL, 2560)

เพลงเจ้าพ่อพญาแลของประทีป ขจัดพาล ในบทเพลงนี้พบการซ้ำข้อความ คือ “จากหัวใจเจ้าพ่อพญาแล” จำนวน 3 ครั้ง โดยผู้ประพันธ์ต้องการให้ผู้ฟังบทเพลงได้น้อมรำลึกถึงคุณงามความดีที่เจ้าพ่อพญาแลได้สร้างไว้ และต้องการให้ประชาชนที่ฟังบทเพลงนี้ได้ปฏิบัติตามรอยเจ้าพ่อพญาแล อีกทั้งเพื่อเป็นการบอกให้ผู้คนเกิดความรักความสามัคคีกันในหมู่คณะ นอกจากนี้การซ้ำข้อความจะทำให้การสื่อความหมายของเพลงมีความหนักแน่นมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกคล้อยตามไปกับบทเพลง และผู้ฟังเกิดความรู้สึกลึกซึ้งประทับใจทุกครั้งที่ได้ฟังบทเพลงโดยกล่าวถึงคุณงามความดีในการเสียสละชีวิตเพื่อบ้านเมือง ซึ่งเกิดจากหัวใจเจ้าพ่อพญาแล

7. สรุปผลการวิจัย

การอ้างถึงพระยาภักดีชุมพล (แล) หรือเจ้าพ่อพญาแล เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามารถของผู้ประพันธ์ที่ต้องการนำเรื่องราวต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับเจ้าพ่อพญาแลมานำเสนอในบทเพลงลูกทุ่ง ได้แก่ 1. การอ้างถึงประวัติพระยาภักดีชุมพล (แล) จำนวน 7 บทเพลง 2. การอ้างถึงเกี่ยวกับการขอพรพระยาภักดีชุมพล (แล) จำนวน 12 บทเพลง ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ 3 ลักษณะ คือ เนื้อหาที่มีการอ้างถึงการขอพรเรื่องความรัก เนื้อหาที่มีการอ้างถึงการขอพรเรื่องหน้าที่การงาน เนื้อหาที่มีการอ้างถึงความศรัทธาและประเพณีบุญเดือนหก และ 3. การอ้างถึงเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว จำนวน 2 บทเพลง โดยรวบรวมบทเพลงได้ทั้งหมด 21 บทเพลง และยังมีการใช้กลวิธีทางภาษาวรรณศิลป์เพื่อการอ้างถึงพระยาภักดีชุมพล (แล) ในบทเพลงลูกทุ่งทั้งในส่วนของภาษาระดับคำ และภาษาระดับความหมาย น่าสนใจ ซึ่งภาษาระดับคำนั้น แสดงให้เห็นถึงความประณีตงดงามของคำ และความไพเราะของเสียงที่ผู้ประพันธ์ได้เลือกสรรมาใช้ในการสื่อสารแก่ผู้ฟัง ส่วนภาษาระดับความที่ผู้ประพันธ์คัดสรรมาใช้นั้น ทำให้ผู้ฟังสามารถเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึก และเกิดจินตภาพในการรับฟังบทเพลงที่มีความไพเราะ ทั้งเสียงและความหมายได้มากยิ่งขึ้น

8. เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา นาคสกุลและคณะ. (2524). การใช้ภาษา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2525). ความรู้ทั่วไปทางวรรณคดีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- คุ่มลาวเวียง หลานปู่แล. (ออนไลน์). ฟ้าหลังฝน พิมพ์ พรศิริ. สืบค้นจาก https://www.youtube.com/watch?v=iOcfx3P_jAI เข้าถึงเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2565.
- คิตะ อีสาน. (ออนไลน์). ฟ้อนถวายสมมาบูชาพระยาภักดีชุมพล. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=iRiRXDQsP-8> เข้าถึงเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2565.
- คำข้าวเรคคอร์ด. (2564). ชัยภูมิต้องรอด หนุ่ม โนนหนองไฮ. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=ayk6katNS3A> เข้าถึงเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2565.
- ไท เชื่อนลำปาว. (ออนไลน์). น้ำตาชัยภูมิ ปกป้อง ไทเชื่อนลำปาว. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=0rgJBcJ6YL8&t=1s> เข้าถึงเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2565.
- ธนา พาโชค. (ออนไลน์). วอนเจ้าพ่อพญาแล. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=E1L-5rWxyAbU>. เข้าถึงเมื่อวันที่ วันที่ 9 เมษายน 2565.
- ประทีป ขจัดพาล OFFICIAL. (ออนไลน์). เจ้าพ่อพญาแล ประทีป ขจัดพาล. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=lmEg1uiWYiY> เข้าถึงเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2565.
- พรหม แสนบัว. (2563). ประวัติพระยาภักดีชุมพล (แล) หรือ เจ้าพ่อพญาแล พิธีกรรม ปาฏิหาริย์และอิทธิฤทธิ์เจ้าพ่อพญาแล. ชัยภูมิ : ไทยเสรีการพิมพ์.

พรภควา กำเนิดคำ. (ออนไลน์) เจ้าพ่อพระยาแล ตำนานเมือง ฉั่ว พรภควา ณ.วาทาโบซิ. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=CnNHRptb7ss> เข้าถึงเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2565.

พรภควา กำเนิดคำ. (2565, 19 เมษายน). [บทสัมภาษณ์].

พล เพชรพญาแล. (ออนไลน์). ชัยภูมิบ้านเฮา พล เพชรพญาแล. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=MkrOw7Y8wMs> เข้าถึงเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2565.

แมน จักรพันธ์ Channel. (ออนไลน์). วอนพ่อพญาแล แมน จักรพันธ์ หมอลำขวัญใจแฟนฯ. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=GFSZrQUdHBw> เข้าถึงเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2565.

ศรัญญา นิ่มเนียม. (ออนไลน์). ถวายอาลัยพ่อแล. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=HdJJoV1CjKc> เข้าถึงเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2565.

สุจิตรา จงสถิตวัฒนา. (2549). เจิมจันทร์กัสดาล : ภาษาวรรณศิลป์ในวรรณคดีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมพร เจริญฤทธิ. (2565, 19 เมษายน). ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองข่า [บทสัมภาษณ์].

Baan KrooSala. (ออนไลน์). หนาวลมที่ภูแลนคา ที่อุป นรากร. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=sYxNaiFKPr> เข้าถึงเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2565.

Chaiyaphum Culture. (ออนไลน์). ศรีทธาพญาแล. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=tGfnBG5yi8w> เข้าถึงเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2565.

Toomtarm3131. (ออนไลน์). เจ้าพ่อพญาแล คนนอกคอก. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=wLIDAir9r4c&t=8s> เข้าถึงเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2565.